

Melina Mercouri: Näitlejanna, poliitik ja kultuuritegelane (1920–1994)

Kreeka näitlejanna ja poliitik Melina Mercouri tegi kõike oma elus kire ja pühendumusega. Ta juhendus südamehäälst oma tegevuses nii lavalaudadel kui ka kinolinal, võitles 1967. aastal Kreekas võimu haaranud fašistliku huntaga ning osales poliitikuna kultuuri kaitsmise ja edendamise kampaaniates.

Mercouri oli Kreekas enne, kui saavutas rahvusvahelise tuntuse auhinna toonud rollitäitmisega filmis „Never on Sunday“, tuntud teatrinäitleja. Ta hakkas poliitikas aktiivselt osalema pärast 1967. aastal Kreekas toimunud riigipööret ning otsis seejärel kogu maailmas toetust kolonelide hunta kukutamisele. Pärast demokraatia taastamist 1974. aastal pöördus Mercouri tagasi kodumaale ning alustas poliitilist karjääri. Temast sai kõige kauem ametis olnud Kreeka kultuuriminister ning tema tegevust Kreeka ja Euroopa kultuuriedendajana saatsid paljud saavutused, millest kõige eredamalt kerkib esile Euroopa kultuuripealinna algatuse loomine.

18. oktoobril 1920. aastal Ateena tuntud perekonnas sündinud Maria Amalia „Melina“ Mercouri tulevik tundus olevat seotud poliitikaga, kuna tema isa Stamatis Mercouris oli vasakpartei minister ning vanaisa Spyros Mercouris oli olnud Ateena linnapea. Mercouril kulus neli aastakümnet, enne kui ta hakkas aktiivselt osalema poliitikas, kus ta mängis juhtrolli 1967. aastal Kreekas sõjaväelise riigipöörde tulemusena võimule tulnud kolonelide hunta vastases võitluses.

Enne poliitikasse pöördumist oli Melina üks Kreeka tuntumaid näitlejannasid. Aasta pärast teatrikooli lõpetamist 1944. aastal mängis ta Elektra rolli Kreeka Rahvusteatri Eugene O'Neilli lavastuses „Mourning Becomes Electra“. Tema läbimurre saabus 1949. aastal Tennessee Williamsi lavastuses „Streetcar Named Desire“ („Tramm nimega „Iha““), kus ta mängis Blanche Dubois' rolli. Varsti pärast seda kolis Mercouri Pariisi, kus ta elas ja töötas kuni Kreekasse naasmiseni 1955. aastal. Karjääri jooksul, osaledes klassikalistes lavastustes, sealhulgas Shakespeare'i „Macbeth“-is ja Anouilh' „L'Alouette“-is („Lõoke“), ühines ta teatrinäitlejate ametiühinguliikumisega ja niimoodi algas tema poliitiline teekond.

Mercouri filmikarjäär sai hoo sisse 1950. aastate lõpus ning ta leidis rahvusvahelist tunnustust Ilia rollis Oscarile nomineeritud linatõeses „Never on Sunday“, mille eest ta sai 1960. aastal Cannes'is parima naisnäitleja auhinna. 1967. aastal mängis ta Broadwayl sama rolli uuesti teatrilaval. Just selle rolli täitmise ajal haaras 21. aprillil brigadikindral Stylianos Pattakose ja kolonelide George Papadopoulosi ning Nikolaos Makarezose juhitud parempoolsete ohvitseride rühmitus Kreekas riigipöörde abil võimu. Mercourist sai peagi üks välismaal asuvate kreeklaste liikumise silmapaistvamaid juhte, kelle eesmärgiks oli hunta kukutamine, ning seetõttu tühistas Pattakos tema Kreeka kodakondsuse. Näitlejanna kuulus reaktsioon sellele oli järgmine: „Ma sündisin kreeklasena ja ma ka suren kreeklasena. *Pattakos sündis fašistina ja ka sureb fašistina*“.

Kogu hunta seitse aastat kestnud valitsemisajal reisis Melina ringi ja tegi diktatuurivastast kampaaniat, levitas teadlikkust olukorrast Kreekas ning nõudis kolonelide isoleerimist ja kukutamist. Sellise avaliku opositsiooni tõttu korraldati Mercourile Itaalias Genovas tapmiskatse, kuid ta jäi oma veendumustele kindlaks ja jätkas huntavastast kampaaniat kuni selle kukutamiseni 1974. aastal.

Pärast demokraatia taastamist pöördus Mercouri tagasi Kreekasse, kus ta aitas moodustada üle-kreekalist sotsialistlikku parteid (PASOK) ning osales aktiivselt naiste liikumises. Temast sai partei keskkomitee liige ning ta valiti 1977. aastal parlamenti suurima häältearvuga Kreekas. Pärast seda võitu pühendas ta kogu oma energia poliitikale ja kultuurile.

Kui tema erakond võitis 1981. aasta valimised, nimetati Mercouri kultuuriministri ametisse, kus ta püsis kaheksa aastat, mille jooksul tõi ta kultuurivaldkonna Kreeka poliitika esirinda. Tema saavutused kultuuriministrina muutsid kogu riiki: need hõlmasid erinevaid samme alates Ateena arheoloogiamälestiste integreerimisest liiklusvabasse piirkonda kuni Kreeka kodanikele muuseumidesse tasuta sissepääsu ja arheoloogiamälestistele tasuta juurdepääsu kehtestamiseni üldise haridusprogrammi osana. Ta käivitas kampaania Briti Muuseumis välja pandud Parthenoni marmorskulptuuride tagasi toomiseks ning ei ole üllatav, et ta võitles ka aktiivselt Kreeka teatri- ja kinokunsti arendamise eest.

Üheks tema suurimaks saavutuseks oli Euroopa kultuuripealinnade algatuse käivitamine. Esimese pealinnana valiti 1985. aastal välja Ateena. Sellele järgnes Kreeka eesistumise ajal 1983. aastal Mercouri korraldatud kümne ELi liikmesriigi kultuuriministrite kohtumine. Juhtides tähelepanu asjaolule, et kuigi Euroopa Majandusühenduse (ELi eelkäija) aluseks olnud Rooma lepingus kultuuriküsimusi käsitletud ei ole, julgustas Mercouri teisi ministreid ühinema tema jõupingutustega, mille eesmärk on suurendada kogu Euroopas kultuuriteadlikkust. See oli esimene kohtumine omasuguste seas, millest on nüüdseks välja kasvanud korrapärased ja siiani jätkuvad kohtumised Euroopa kultuuriministrite vahel.

Mercouri osalemine ja mõju Euroopa küsimuste lahendamisel süvenes veelgi 1988. aastal Kreeka teise eesistumise ajal, mil ta kutsus üles alustama suurte muutuste valguses dialoogi ja koostööd Ida-Euroopa riikidega. Mercouri oli külma sõja lõppes ja raudse eesriide langedes üks juhtivaid Euroopa kultuurikuu idee algatajaid. Algatusele pandi alus 1990. aastal ning see keskendus eelkõige Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele.

Mercouri jätkas 1990. aastate alguses näitlemist, jäädes samal ajal parlamendi liikmeks. Kui PASOK 1993. aastal võimule naasis, pöördus ta tagasi kultuuriministeeriumisse, kus ta keskendus kultuuri ja hariduse vaheliste sidemete loomisele kõigil tasanditel.

Melina Mercouri suri 6. märtsil 1994. Teda jäi leinama filmirežissöörist abikaasa Jules Dassin, kellega koos töötas ta regulaarselt kogu oma karjääri jooksul.